

Jaarverslaggeving 2022
Expertisecentrum Euthanasie

INHOUDSOPGAVE

1 Rapport

1.1	Bestuursverslag	2
1.2	Verslag raad van toezicht	18

2 Jaarrekening 2022

2.1	Balans per 31 december 2022	27
2.2	Resultatenrekening over 2022	28
2.3	Vergelijking met begrotingscijfers over 2022	29
2.4	Kasstroomoverzicht over 2022	30
2.5	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	31
2.6	Toelichting op de balans per 31 december 2022	34
2.7	Mutatieoverzicht immateriële vaste activa	39
2.8	Mutatieoverzicht materiële vaste activa	40
2.9	Toelichting op de resultatenrekening over 2022	41
2.10	Vaststelling en goedkeuring	46

3 Overige gegevens

3.1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	48
-----	---	----

Bestuursverslag 2022

De raad van bestuur van Stichting Expertisecentrum Euthanasie biedt hierbij haar jaarrekening en jaarverslag aan voor het boekjaar dat geëindigd is op 31 december 2022.

Met het van kracht worden van de Wet toetreding zorgaanbieders (Wtza) is Stichting Expertisecentrum Euthanasie verplicht een verslag van de intern toezichthouder te publiceren. Deze maakt onderdeel uit van het jaarverslag 2022.

Een bestuursverslag is voorsnog niet verplicht omdat Expertisecentrum Euthanasie volgens de 'Regeling openbare jaarverantwoording WMG'¹ kwalificeert als een 'kleine zorgaanbieder'. Mocht Expertisecentrum Euthanasie in de nabije toekomst gaan kwalificeren als een 'middelgrote zorgaanbieder' dan is ook een bestuursverslag wettelijk verplicht. Expertisecentrum Euthanasie heeft geen groei doelstelling. Wel blijft het aantal verzoeken om euthanasie toenemen. De statuten van de stichting Expertisecentrum Euthanasie vermelden dat de raad van bestuur een jaarverslag over het afgelopen boekjaar opstelt. We kiezen ervoor om ook over het boekjaar 2022 een bestuursverslag aan de jaarstukken toe te voegen.

Ter toelichting:

Een zorgaanbieder kwalificeert als een '*kleine zorgaanbieder*' als in twee opeenvolgende balansjaren aan tenminste twee van de volgende drie vereisten wordt voldaan:

- de waarde van de activa volgens de balans met toelichting bedraagt, op de grondslag van verkrijgings- en vervaardigingsprijs, niet meer dan € 6.000.000;
- de netto-omzet over het boekjaar bedraagt niet meer dan € 12.000.000;
- het gemiddeld aantal werknemers over het boekjaar bedraagt minder dan 50.

Een '*middelgrote zorgaanbieder*' voldoet in twee opeenvolgende balansjaren een tenminste twee van de volgende drie vereisen:

- de waarde van de activa volgens de balans met toelichting bedraagt, op grondslag van verkrijgings- en vervaardigingsprijs, niet meer dan € 20.000.000;
- de netto-omzet over het boekjaar bedraagt niet meer dan € 40.000.000;
- het gemiddeld aantal werknemers over het boekjaar bedraagt minder dan 250.

Algemeen

In 2012 is Stichting Levensindekliniek opgericht. Op 4 september 2019 is de naam gewijzigd naar Expertisecentrum Euthanasie. Op 1 oktober 2020 heeft Sonja Kersten het bestuurdersstokje overgenomen van voorganger Steven Pleiter die vanaf de oprichting bij de organisatie betrokken was.

Missie en Visie

De missie van Expertisecentrum Euthanasie is: "Wij maken het mogelijk dat iedereen die een euthanasieverzoek heeft en ondraaglijk en uitzichtloos lijdt, een zorgvuldig onderzoek van dat verzoek krijgt." Daarnaast, en dat is onze visie, vinden wij dat euthanasie in beginsel thuishoort in de behandelrelatie tussen arts en patiënt. Wij bieden artsen advies, praktische ondersteuning en scholing, zodat zij een euthanasieverzoek van hun patiënt zelf kunnen oppakken. Expertisecentrum Euthanasie biedt daarnaast, binnen de kaders van de wet, een vangnet voor

---

¹ WMG = Wet Marktordening Gezondheidszorg

expertisecentrum euthanasie

patiënten die niet bij hun eigen arts terecht kunnen. Met onze kennis leveren wij een bijdrage aan het maatschappelijk debat.

Doelstellingen

Bij voorkeur wordt een euthanasieverzoek onderzocht door de behandelend arts, in zijn vertrouwensrelatie met de patiënt. Als deze arts het wenst kan Expertisecentrum Euthanasie daarbij op maat begeleiding bieden, bijvoorbeeld door het delen van kennis en informatie of het betrekken van een consulent euthanasie.

Expertisecentrum Euthanasie biedt dus ondersteuning aan de medische en verpleegkundige beroepsgroep door kennis en ervaring over te dragen door middel van (na)scholing, deskundigheidsbevordering, praktische hands-on begeleiding en professionele maar ook emotionele steun. In de praktijk blijkt alsnog dat er vrij veel situaties zijn, waarin de behandelend arts de euthanasiewens van de patiënt niet (verder) kan onderzoeken. Dan fungeert de euthanasiezorg vanuit Expertisecentrum Euthanasie als 'vangnet'.

Euthanasiezorg maakt Expertisecentrum Euthanasie als zorgorganisatie onderscheidend en relevant binnen de beroepsgroep van artsen en verpleegkundigen. Expertisecentrum Euthanasie is een zorgorganisatie van en voor zorgprofessionals en sluit daarmee aan bij de voorwaarden voor zorginstellingen zoals omschreven in Wet toetreding zorgaanbieders (Wtza). Het ministerie van VWS heeft Expertisecentrum Euthanasie in 2022 een Wtza-vergunning verleend.

Expertisecentrum Euthanasie is voorts een partner voor betrokken stakeholders. En signaleert en informeert op basis van eigen specialistische kennis en ervaring ten aanzien van euthanasiezorg. Op deze wijze ondersteunt Expertisecentrum Euthanasie het maatschappelijk debat rondom euthanasiezorg.

Binnen Expertisecentrum Euthanasie werken we aan vier essentiële onderwerpen:

1. Euthanasieverzoeken worden merendeels binnen de behandelrelatie tussen arts en patiënt opgepakt. Wij bieden daarbij advies, praktische ondersteuning en scholing aan artsen en verpleegkundigen in Nederland;
2. Wij bieden zorgvuldige en zorgzame euthanasiezorg voor mensen die niet bij hun eigen arts terecht kunnen en voeren het verzoek uit als dit voldoet aan de wettelijke zorgvuldigheidseisen;
3. Wij voeden het maatschappelijk debat met betrekking tot euthanasiezorg en gaan (daarvoor) samenwerkingsrelaties aan en onderhouden deze goed;
4. Wij vergroten en delen onze kennis over euthanasie op basis van eigen expertise en wetenschappelijk onderzoek.

Hiertoe zijn drie afdelingen binnen Expertisecentrum Euthanasie ingericht, te weten:

- Consultatie & Opleiding
- Patiëntenzorg
- Communicatie & Samenwerking

Daarnaast kent Expertisecentrum Euthanasie enkele staffuncties, zoals op het gebied van kwaliteit en veiligheid, wetenschappelijk onderzoek, financiën, personeel en organisatie.

Feiten & cijfers

In 2022 ontving Expertisecentrum Euthanasie 4.159 hulpvragen. Dit is een stijging ten opzichte van 2021, toen er 3.689 hulpvragers zich tot Expertisecentrum Euthanasie hebben gewend en ook een stijging ten opzichte van 2020 (2.901 hulpvragers). De stijging is 12,7% ten opzichte van 2021.

In 2022 was er sprake van gemiddeld zo'n 346 hulpvragen per maand, met een hele grote piek in de periode juli tot en met oktober. Ter vergelijking; in 2021 was er sprake van gemiddeld 307 hulpvragen en in 2020 van 242 hulpvragen. Eerder zag je in 2019 en 2018 gemiddelden van 260 en 213. De aantallen hulpvragen stijgen dus hard.

Het aantal uitvoeringen door Expertisecentrum Euthanasie bedroeg in 2022 1.240. In 2021 was dit 1.117 en in de jaren daarvoor rond de 900. We zien dus een stijging ten opzichte van 2021 van 11,0%. Het jaarverslag 2022 van de Regionale Toetsingscommissie Euthanasie (RTE) vermeldt dat de RTE over 2022 8.720 meldingen van uitvoeringen heeft ontvangen. Dit betreft alle uitvoeringen in Nederland in 2022; niet alleen door Expertisecentrum Euthanasie. Hiermee is het aantal uitvoeringen landelijk gezien in 2022 met 13,7% gestegen ten opzichte van 2021.

2022: Post-Corona en het tienjarig bestaan van Expertisecentrum Euthanasie

Euthanasiezorg vraagt verbinding en nabijheid. Door COVID19 echter was in 2020 en 2021 afstand de wereldwijde norm geworden. Door het afschalen van de landelijk geldende maatregelen rondom COVID19 hoefden we in 2022 geen veiligheidsmaatregelen meer te nemen die afstand creëerde tussen onze zorgprofessionals onderling en met de patiënten. Wat gebleven is, is dat we alert zijn en zorgvuldig omgaan met mogelijke verschijnselen van Corona. Expertisecentrum Euthanasie volgt de richtlijnen die daarvoor gelden.

Expertisecentrum Euthanasie bestond in 2022 tien jaar. De oprichters hadden in 2012 nooit verwacht deze mijlpaal met het centrum te behalen. De gedachte was dat we al snel overbodig zouden zijn. Het aantal hulpvragen blijft echter toenemen en steeds meer beroepsgroepen waarderen het expertisecentrum om zijn deskundigheid. Onze insteek is en blijft dat in beginsel de eigen arts een hulpverzoek zelf oppakt eventueel met hulp van een van onze consultants. Daarnaast zijn wij een vangnet voor patiënten die niet bij hun eigen behandelaar terecht kunnen, met name als het zeer complexe casuïstiek betreft, bijvoorbeeld als de wilsbekwaamheid in het geding is. In oktober 2022 stond Expertisecentrum Euthanasie stil bij het jubileumjaar met een symposium. Samen met collega's, oud-medewerkers, collega's uit het veld en stakeholders werd teruggeblikt op de afgelopen jaren. Ook kwamen actuele onderwerpen aan bod, zoals orgaandonatie bij euthanasie en euthanasieverzoeken bij psychisch lijden. De mooie en inspirerende verhalen illustreerden het belang van waardig kunnen sterven als het lijden ondraaglijk is geworden. Het gevoel overheerst dat de euthanasiezorg in Nederland een grote verworvenheid is waar we heel erg zuinig op moeten zijn.

Het was in 2022 bij Expertisecentrum Euthanasie drukker dan ooit. In meerdere maanden bedroeg het aantal hulpvragen om en nabij de vierhonderd. De medewerkers deden hun best zoveel mogelijk verzoeken in behandeling te nemen. Toch kon dat niet voorkomen dat hulpvragers op een wachtlijst terecht kwamen. We werken samen met de behandelaren zodat zij hun patiënten betere euthanasiezorg kunnen bieden. We staan hen bij met informatie, begeleiding en scholing, zodat zij een verzoek zelf kunnen oppakken.

expertisecentrum euthanasie

Het is geen oplossing om patiënten die zich in de allerlaatste levensfase bevinden (terminaal ziek zijn) door te sturen naar Expertisecentrum Euthanasie. Ook kunnen we niet de waarnemer zijn van (huis)artsen tijdens de zomervakantie. Wij moeten de patiënt immers eerst goed leren kennen, waardoor onze trajecten langer duren. Wij kunnen, hoe pijnlijk soms ook, hulpvragen bij aanmelding geen urgentie meer geven. Omdat daarmee de wachttijd voor andere patiënten die ook ondraaglijk en uitzichtloos lijden in de verdrukking komt. We hebben in 2022 besloten om pas bij triage te bepalen met welke mate van urgentie een team van een arts en een verpleegkundige geformeerd gaat worden en dus niet al bij aanmelding.

Het aantal aanmeldingen van mensen met psychiatrische problematiek is in 2022 afgenomen. Expertisecentrum Euthanasie ontving 781 aanmeldingen (18,8 procent van het totaal aantal aanmeldingen) op basis van deze problematiek. In 2021 waren dit er 840 (23 procent). Bij 90 psychiatrisch patiënten kon het expertisecentrum het afgelopen jaar het verzoek inwilligen. Het percentage hulpvragen dat op basis van deze problematiek kan worden uitgevoerd, is kleiner dan bij andere hulpvragen. Dat komt onder andere doordat bij sommige verzoeken niet aan alle criteria van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl) kan worden voldaan, patiënten hun verzoek intrekken of nog in behandeling (willen) gaan. Het is voor veel hulpvragers teleurstellend dat zij hun euthanasiewens niet met de eigen psychiater of huisarts kunnen bespreken, maar gelukkig zien we dat het werkveld in beweging is: beetje bij beetje ontwikkelen GGZ-instanties beleid op het gebied van euthanasie, vergroten zij hun kennis en doen behandelaars vaker zelf onderzoek naar de euthanasiewens van een patiënt. Een goede beweging, waar wij graag onze bijdrage aan leveren en die vooral voor ondraaglijk en uitzichtloos lijdende patiënten met een euthanasiewens op basis van psychisch lijden erg veel betekent.

In 2022 is het Landelijk Netwerk Persisterende Doodswens en Euthanasieverzoeken ontwikkeld, dat als doel heeft kennis te bundelen, deskundigheid te versterken en informatie uit te wisselen over het omgaan met de euthanasiewens van een patiënt met psychiatrische problematiek. Expertisecentrum Euthanasie is hier als expert bij betrokken. In het eerste kwartaal van 2023 hebben we vernomen dat het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de ingediende subsidieaanvraag heeft gehonoreerd, zodat we nog meer en sneller kennisuitwisseling mogelijk kunnen maken. Voor psychiaters is het lastig om de uitzichtloosheid en het gebrek aan alternatieve behandelopties bij patiënten met een psychische aandoening en een euthanasieverzoek vast te stellen. Omdat de psychiaters bij Expertisecentrum Euthanasie daar veel ervaring mee hebben, wordt er veel naar ons verwezen. Het landelijk netwerk gaat ons helpen kennis en expertise te verspreiden over het land. Dat levert minder hulpvragen bij Expertisecentrum Euthanasie op, en ook minder druk bij het geringe aantal EE-psychiaters. En dat is hoognodig, want de wachtlijsten voor psychiatrie worden almaar langer en dat is onmenselijk voor patiënten die al uitzichtloos en ondraaglijk lijden. Net als de gehele zorgsector, kampt ook Expertisecentrum Euthanasie met een nijpende schaarste aan psychiaters. Maar er is ook goed nieuws, want daar waar in heel Nederland sprake is van krapte op de arbeidsmarkt gaat de werving van overige medewerkers voor Expertisecentrum Euthanasie goed. Veel artsen en verpleegkundigen willen voor de organisatie werken. Het expertisecentrum staat bekend om de zorgvuldige en zorgzame manier waarop de medewerkers werken. In combinatie met de ambitie om kennis te delen en een bijdrage te leveren aan het euthanasiedebat, maakt dit van het expertisecentrum een aantrekkelijke werkgever.

Uit de jaarrekeningcontrole van 2021 bleek dat er fouten zaten in de inrichting van onze pensioenadministratie. Het heeft ons veel tijd en inzet gevegd om dit op orde te krijgen. Het is

niet ten koste gegaan van de pensioenopbouw van onze medewerkers. We hebben de raad van toezicht en de ondernemingsraad geregeld over de ontwikkelingen geïnformeerd.

Zorgvuldig

Bijna alle in 2022 van Regionale Toetsingscommissies Euthanasie ontvangen oordelen van Expertisecentrum Euthanasie kregen het 'stempel' aan alle zorgvuldigheidseisen voldaan. Van drie uitvoeringen was het oordeel van de Regionale Toetsingscommissie Euthanasie dat die niet volledig aan alle zorgvuldigheidseisen voldeden. Hiervan betrof een oordeel een casus uit 2021. De drie oordelen hebben we geëvalueerd en er zijn verbeteringen in de werkwijze opgevolgd. De medewerkers hebben we daarbij ondersteund.

Zorgzaam

Voor de afdeling patiëntenzorg blijft de eerste prioriteit om op een zorgvuldige en zorgzame wijze zorg te verlenen aan onze hulpvragers. Gelukkig werden in 2022 steeds meer COVID19 maatregelen opgeheven, waardoor onze dienstverlening weer als vanouds werd. Wel was er ook in 2022 een disbalans tussen vraag en aanbod. Belangrijk uitgangspunt was en is dat onze artsen en verpleegkundigen zelf kunnen aangeven of zij beschikbaar zijn voor ambulante werk. De uitdagingen waren en zijn groot, niet alleen voor de psychiatrische casuïstiek, maar ook voor de somatische casuïstiek.

De wachtlijst voor psychiatrie was ook in 2022 lang, namelijk circa twee jaar. Dat is onwenselijk en onacceptabel. Naast de wervingscampagne voor extra psychiaters, heeft in 2022 onze relatiebeheerder contacten gelegd met GGZ instellingen. Samen met een van onze psychiaters, bespreekt zij de mogelijkheden, wensen en uitdagingen voor instellingen om zelf het beoordelen van euthanasieverzoeken van patiënten op te pakken. Dat is vanuit het perspectief van patiënten de beste optie. We zien daarnaast dat huisartsen, al dan niet met begeleiding van onze consulent, vaker psychiatrische patiënten begeleiden in hun euthanasiewens. De relatiebeheerder wordt gefinancierd door de Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie.

Daarnaast voeren we gesprekken met psychiaters in het land, de beroepsvereniging NVvP, de branchevereniging De Nederlandse GGZ en met het ministerie van VWS. Wij optimaliseren onze processen om de wachttijd voor patiënten te helpen verminderen. In 2022 hebben een aantal psychiaters Expertisecentrum Euthanasie verlaten, maar zijn er ook psychiaters bijgekomen. De meeste psychiaters hebben contracten van enkele uren per week bij Expertisecentrum Euthanasie.

Het behandelen van verzoeken om euthanasie vindt plaats middels een gestroomlijnd proces. De regiomanagers faciliteren de ambulante collega's bij het uitvoeren van hun werk, de medisch managers staan inhoudelijk voor hen paraat, de casemanagers verdelen en volgen het werk en staan patiënten en naasten te woord en de medische administratie verwerkt alle aanvragen. We blijven werken aan het verbeteren van onze zorgverlening, competenties, systemen en processen. We hebben in 2022 patiënten die daartoe in staat zijn een grotere rol gegeven bij het verzamelen van hun medische informatie bij de eigen behandelaars. Voorheen deden onze medewerkers dit, wat ons veel tijd en inzet van capaciteit kostte.

Consulenten

De missie van Expertisecentrum Euthanasie is: wij maken het mogelijk dat iedereen die een euthanasieverzoek heeft en ondraaglijk en uitzichtloos lijdt een zorgvuldig onderzoek van dat verzoek krijgt. Dit doen wij onder meer door behandelaren advies en ondersteuning van een consulent euthanasie aan te bieden. Behandelaren waarderen deze mogelijkheid. De belangrijkste redenen voor het inschakelen van een consulent zijn complexiteit, advies en hulp bij de eerste keer dat een arts te maken krijgt met een euthanasieverzoek. Ook zien we vragen met betrekking tot dossiervorming en de uitvoering.

In 2022 groeide de vraag naar de inzet van een consulent van 395 naar 485. Sinds de introductie in 2015 zien we jaarlijks een forse stijging van het aantal keer dat een consulent is ingeroepen. Vorig jaar was de stijging 28 procent en in 2022 23 procent. Ongeveer 75% van de verzoeken voor een consulent zijn afkomstig van huisartsen, circa 10% van specialisten ouderengeneeskunde en 7% van psychiaters.

De consulent Euthanasie wordt (financieel) mogelijk gemaakt door de Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie. We zijn in gesprek gegaan met zorgverzekeraars over het vergoeden van de kosten van consulenten vanuit de zorgverzekering, daarover verwachten we in 2023 duidelijkheid.

In 2020 heeft Expertisecentrum Euthanasie een telefoonnummer in gebruik genomen met de mogelijkheid voor intercollegiaal overleg. Dit nummer is iedere werkdag bereikbaar van 9.00 tot 17.00 uur. Er wordt veelvuldig gebruik van gemaakt. Dit nummer is uitsluitend bereikbaar voor artsen en verpleegkundigen en we krijgen feedback dat zij zich vaak snel geholpen weten na contact met onze collega's. Soms kunnen behandelaren vervolgens zelf het euthanasieverzoek oppakken, soms schakelen zij een consulent van EE in, maar ook leidt het verzoek nog met regelmaat tot een hulpvraag bij EE.

Nascholing

Met nascholingen voor zowel beginnende als ervaren artsen deelt het expertisecentrum kennis en ervaring met betrekking tot de theorie en praktijk van euthanasiezorg. In 2022 werden vijf nascholingen georganiseerd. De deelnemers waardeerden de lessen met gemiddeld een 8,8. Tweemaal organiseerden docenten van Expertisecentrum Euthanasie in 2022 de module 'Euthanasie in de praktijk'. Deze bijeenkomsten vonden online plaats. De module 'Euthanasie bij psychiatrie' vond drie keer plaats. In totaal volgden 36 artsen de nascholingen. De modules 'Euthanasie bij dementie' en 'Euthanasie bij stapeling van ouderdomsaandoeningen' zijn in 2022 niet gegeven.

Om de nascholingen breder onder de aandacht te brengen, zijn we in 2022 een samenwerking aangegaan met MedischeScholing.nl. Dit is een website met diverse scholingen voor zorgprofessionals. Ook hebben we de scholingen onder de aandacht gebracht op de website, op LinkedIn en tijdens gesprekken met zorginstellingen in het land.

Communicatie en Samenwerking

Expertisecentrum Euthanasie heeft zich de afgelopen periode gepositioneerd in het zorgveld als een organisatie waar kennis, informatie en expertise rondom euthanasiezorg is gebundeld en wordt gedeeld.

In de Volkskrant verscheen een mooi en uitgebreid artikel over het werk van artsen en verpleegkundigen van Expertisecentrum Euthanasie waarin verschillende patiënten gevolgd zijn

expertisecentrum euthanasie

in het proces van hun euthanasieverzoek. Ook elders is met regelmaat aandacht voor het werk van onze collega's in de media te zien geweest. Een selectie hiervan:

- NPO radio1 uitgezonden 7 juni 2022 en Medisch contact d.d. 9 juni 2022 over 'euthanasieverzoeken bij psychisch lijden neemt toe',
- De Limburger 7 juli 2022, over 'euthanasie bij dementie',
- VPRO/HUMAN, een documentaire van Hedy d'Ancona waarin een patiënt van Expertisecentrum Euthanasie wordt gevolgd, uitgezonden 3 oktober 2022 op NPO 2,
- Theater, een theaterstuk met daarin een gesprek met een voormalig patiënt van Expertisecentrum Euthanasie,
- HUMAN radio, De Publieke Tribune, over 'sterven op aanvraag', 13 augustus 2022.

Er zijn veel gesprekken gevoerd met relevante stakeholders in ons netwerk: beroepsgenoten, beroepsverenigingen, brancheverenigingen, KNMG, NVVE, VWS, RTE, OM, GGZ instellingen, onderzoekers, en anderen. Op basis van onze missie en visie hebben we de stakeholderanalyse herhaald en op basis daarvan ons stakeholderbeleid geactualiseerd.

Wetenschappelijk onderzoek

De Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie maken het via een begeleider wetenschappelijk onderzoek mogelijk dat de unieke data van expertisecentrum euthanasie leiden tot meer kennis en informatie. In juni 2022 is de (nieuw ingestelde) Commissie Wetenschappelijk Onderzoek EE, bestaande uit interne EE leden en externe leden, van start gegaan. Verschillende onderzoeken hebben gelopen of zijn gestart in 2022. Enkele onderzoeken hebben geleid tot artikelen die gepubliceerd zijn in internationale vakbladen, zoals:

- *Reasons of doctors for not granting a request for euthanasia*. In: British Journal of General Practitioners. Auteurs: Caroline van den Ende, Eveline M. Bunge. Jennifer Eeuwijk, Suzanne van de Vathorst.
- 2 artikelen over rouw na levensbeëindiging op verzoek wegens ernstige psychische stoornissen
  - *"Only One Way Out" Partners' Experiences and Grief Relaten tot he Death of Their Loved One by Suicide or Physician-Assisted Dying Due to a Mental Disorder*. In: Frontiers in Psychiatry, 13. Auteurs: Snijdewind M.C., de Keijser J., Casteelen, G., Boelen P.A., Smid G.E.
  - *"I lost so much more than my partner", Bereaved partners' grief experiences following suicide or physician-assisted dying in case of a mental disorder*. In: BMC Psychiatry, 22 (1), 454. Auteurs: Snijdewind M.C., de Keijser J., Casteelen, G., Boelen P.A., Smid G.E.
- *Requests for euthanasia of assisted suicide of people without (severe) illness*. In: Health Policy. Auteurs: Vera E van den Berg, Margot L. Zomers, Ghislaine JMW van Thiel, Carlo JW Leget, Johannes JM van Delden, Els J van Wijngaarden.

Huisvesting

Op basis van een diepgaand onderzoek is in 2021 besloten om de kantoorwerkzaamheden volledig vanuit de locatie in Den Haag te gaan laten plaatsvinden. Hiertoe werd met de verhuurder aan de Eisenhowerlaan in Den Haag een contract gesloten met uitbreiding van de huidige locatie met de benedenverdieping van het belendende pand. De locatie is verbouwd zodat het een ontmoetingsplek is geworden voor collega's, waar gewerkt kan worden in groepen of alleen, live of digitaal of hybride. Het verplicht en toch optimaal kunnen thuiswerken is volledig gefaciliteerd door de Raad van Bestuur, met financiële steun van de Vrienden van

expertisecentrum euthanasie

Expertisecentrum Euthanasie. De Vrienden hebben ook een bijdrage geleverd aan de flexibilisering van werkplekken.

Juridische structuur

Stichting Expertisecentrum Euthanasie is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 53895819. Het vestigingsadres is: Eisenhowerlaan 104, 2517 KL Den Haag.

De raad van bestuur van Stichting Expertisecentrum Euthanasie bestaat uit één bestuurder: mevrouw S.M.C. Kersten-Kerstens. Zij had in 2022 als nevenactiviteit: lid van de raad van toezicht van het IJsselland ziekenhuis.

GOVERNANCE

Raad van toezicht

Voor het verslag van de raad van toezicht en de commissie van de raad van toezicht wordt verwezen naar het bij de jaarstukken gevoegde 'Jaarverslag Raad van Toezicht EE 2022'.

Adviesraad

De raad van bestuur ontvangt gevraagd en ongevraagd advies van een adviesraad. Deze is samengesteld uit leden met een maatschappelijk en/of wetenschappelijk relevante achtergrond. De adviesraad kwam in 2022 tweemaal bij elkaar met de raad van bestuur. De adviesraad besprak onder andere de volgende onderwerpen:

- Oprichten cliëntenraad / verwantenraad
- Ontwikkelingen toetsende instanties als RTE, CTG, OM, IGJ
- Ontwikkelingen rond patiëntenzorg en financiën (op hoofdlijnen)
- Wet voltooid leven
- Wetenschappelijk onderzoek
- Vaststelling rooster van aftreden
- Samenwerking relevante partijen
- Kennisbank
- Vervullen vacature adviesraad

De raad van bestuur heeft ook een-op-een contact met individuele leden van de adviesraad gehad over verschillende onderwerpen.

In 2022 bestond de adviesraad uit de volgende leden:

- drs. A. Baars
- S.M.J.G. Gesthuizen (voorzitter, tot oktober 2022)
- prof. dr. A.C. Nieuwenhuijzen Kruseman (voorzitter, vanaf oktober 2022)
- dr. D.J.B. Ringoir
- Mr. R.J. van Eenennaam
- dr. D.P. Touwen
- F. Poorthuis (vanaf maart 2022 tot en met oktober 2022)

Ondernemingsraad

In 2018 is de ondernemingsraad van Expertisecentrum Euthanasie in functie getreden. De ondernemingsraad bestaat uit zeven leden en heeft in 2019 en 2020 in gelijke samenstelling als in 2018 gefungeerd. In 2020 zijn verkiezingen gehouden en in april 2021 is er een nieuwe

expertisecentrum euthanasie

ondernemingsraad geïnstalleerd. In het tweede deel van 2022 is een nieuwe ambtelijk secretaris geworven, ter ondersteuning van de ondernemingsraad.

Er heeft vier keer een overlegvergadering tussen bestuurder en ondernemingsraad plaatsgevonden in 2022. Waarvan twee keer een artikel 24 WOR-overleg waarbij een lid van de raad van toezicht aanwezig was. In deze overleggen zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- Scholing nieuwe OR
- Ontwikkelingen COVID-19,
- JUR-evaluatie - Vlootschouw
- Patiëntenzorg, waaronder aanpak psychiatrie,
- Medewerkertevredenheidsonderzoek met betrekking tot ongewenst gedrag en intimiteiten
- nieuwe functies
- Evaluatie (Reflectie) MDO
- Actualiseren protocollen
- Omgaan met extreme drukte
- Euthanasiecode en KNMG-advies
- Samenstelling Kernteam
- Herstel fouten in de inrichting van de pensioenadministratie
- Evaluatie ICT-projecten, ervaringen MC EPD en AFAS
- Jaarrekening- en verslag 2021
- Meerjarenbeleidsplan 2022-2024, Jaarplan 2023, Begroting 2023
- Financiële rapportages 2022

In 2022 was de samenstelling van de ondernemingsraad als volgt:

- C. Pel, arts, voorzitter,
- C.L. Ruland, verpleegkundige, plv. voorzitter (per 1 december 2022 teruggetreden)
- P. van der Weerd, arts, lid
- R. Zoomers, verpleegkundige, lid
- K. van den Hondel, arts, lid (per 14 juni 2022 teruggetreden)
- P. van Putten, arts, lid (per 22 september 2022 aangetreden)
- C. de Keijzer, verpleegkundige, lid
- H. Stenveld, arts en medisch manager, lid

Verwantenraad

Het instellen van een cliëntenraad (in de zin van de Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen) zou al eerder worden gerealiseerd, maar dit is vanwege de COVID19 pandemie en de daarmee gepaard gaande urgenties op andere vlakken nog niet gerealiseerd. Omdat het begrip “cliënt” voor Expertisecentrum Euthanasie een bijzonder lading heeft kiezen wij ervoor om een “verwantenraad” in te richten. Het inrichten van een dergelijke raad wordt in 2023 alsnog opgepakt.

Organisatiestructuur / medewerkers

Ons motto is zorgvuldig en zorgzaam. Andere belangrijke kernwaarden zijn betrokken, verbindend, professioneel en toetsbaar.

Binnen de organisatie zijn er 3 afdelingen (patiëntenzorg, consultatie en opleiding en communicatie en samenwerking) en daarnaast zijn er enkele staffuncties. Alle medewerkers weten wat er van hen verwacht wordt, zij nemen daarin verantwoordelijkheid en voeren hun werkzaamheden professioneel uit. De Raad van Bestuur faciliteert de collega's om te blijven

expertisecentrum euthanasie

leren en verbeteren, hecht een groot belang aan de kernwaarden en geeft daarbij richting, door soms te sturen en meestal te stimuleren, door samenwerkingsrelaties aan te gaan en te onderhouden en door processen te optimaliseren. De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor de organisatie. De Raad van Toezicht bewaakt het functioneren van de Raad van Bestuur en daarmee het behalen van de doelstellingen.

Kwaliteit staat hoog in het vaandel en vraagt continu aandacht, zeker vanwege de toegenomen drukte. We zetten verschillende instrumenten in om de deskundigheid van collega's te bevorderen. Iedere zorgverlener (artsen en verpleegkundigen in onze ambulante teams) krijgt een starttraining van vier dagen die met goed gevolg moeten worden afgerond voordat hij/zij in dienst treedt. Daarnaast zijn er jaarlijks twee studiedagen en hebben alle ambulante collega's vier keer per jaar intervisie. De intervisie wordt gecombineerd met een regiobijeenkomst, waar inhoudelijke en organisatorische punten op de agenda staan. Sinds 2019 wordt er ook gewerkt met deskundigheidsbevordering voor collega's in ondersteunende-/staffuncties. Ook organiseren we sinds 2022 meerdere keren per jaar vrijwillige themabijeenkomsten.

In 2022 groeide Expertisecentrum Euthanasie van 165 (67,78 fte) naar 195 medewerkers (87,37 fte). Er waren per 31 december 2022 116 vrouwen en 79 mannen in dienst. De gemiddelde leeftijd was op die peildatum 60 jaar. Het gemiddelde aantal dienstjaren was 4,2 jaar.

Van de 195 medewerkers waren 89 artsen en 71 verpleegkundigen actief in onze ambulante teams binnen de afdeling patiëntenzorg. Het werk in de ambulante teams wordt in deeltijd uitgevoerd (acht tot vierentwintig uur per week). Er zijn 36 collega's met 2 of meer dienstverbanden bij Expertisecentrum Euthanasie, bijvoorbeeld ambulante verpleegkundige en casemanager, of ambulante arts en medisch manager, of ambulante verpleegkundige en consulent. In 2022 waren er 10 verpleegkundigen en 10 artsen werkzaam als consulent euthanasie. Het ziekteverzuim in 2021 bedroeg 5,23%.

In 2022 is door een extern bureau een vervolgonderzoek gehouden op het medewerkertevredenheidsonderzoek uit 2021. Dit vervolgonderzoek richtte zich onder meer op ongewenst gedrag. De resultaten van het onderzoek zijn gedeeld met de medewerkers van Expertisecentrum Euthanasie en besproken in de Ondernemingsraad. Op geen van de elf verschillende categorieën van ongewenste gedragingen waarop het onderzoek zich richtte wordt een onvoldoende gescoord. De laagste score, 6,7 op een schaal tussen 0 en 10, betreft de werkdruk. Daarna komen de mate waarin de organisatie prioriteit geeft aan ongewenst gedrag (7,1) en het ervaren van de afwezigheid van conflicten (7,4). De hoogste score geven onze medewerkers voor de mate waarin zij ervaren dat er zelden op de werkvloer geschreeuwd wordt (9,1). De tweede beste score is voor de mate waarin men meent dat anderen niet in haar/zijn persoonlijke ruimte komt (8,8). We zijn tevreden met deze resultaten maar we blijven aandacht geven aan veilig werken binnen onze organisatie en spreken medewerkers aan op ongewenst en ongepast gedrag,

Expertisecentrum Euthanasie wordt vanuit het bureau in Den Haag ondersteund en aangestuurd, door:

- Raad van bestuur

Patiëntenzorg:

- Manager Patiëntenzorg
- Regiomanagers
- Medische administratie

expertisecentrum euthanasie

- Medisch managers²
- Casemanagers
- Adviseur Ethiek & Ontwikkeling

Communicatie en samenwerking:

- Manager Communicatie & samenwerking
- Coördinator Vrienden
- Communicatieadviseur, persvoorlichter en woordvoerder
- Communicatiemedewerker tevens coördinator nascholing en informatiedienst
- Relatiebeheerder

Consultatie & opleiding

- Manager consultatie & opleiding
- Coördinator consulenten
- Consulenten euthanasie
- Docenten

Staffuncties:

- Bestuurssecretaris
- Personeel & organisatie
- Office manager en management assistent
- Financiën
- Adviseur Kwaliteit & veiligheid
- Juridisch adviseur
- Vertrouwenspersonen, klachtenfunctionaris
- Begeleider wetenschappelijk onderzoek

Kwaliteit en veiligheid

Reeds in 2019 werd de organisatie uitgebreid met een adviseur kwaliteit en veiligheid om ons beleid op dit gebied verder vorm te geven. Het gevolg is dat er beleid wordt gemaakt en geborgd op (onder andere) de volgende punten:

- Veilig incidenten melden
- Privacy van patiënten en medewerkers, met name in IT systemen
- Risicobeheersing (risicoregister)
- Kennisoverdracht

In 2022 hebben we de Kennisbank in gebruik genomen. Ook hebben we veel van onze protocollen geactualiseerd.

Klachtenprocedure

Patiënten die niet tevreden zijn over het contact met Expertisecentrum Euthanasie, kunnen gebruik maken van de klachtenprocedure. De procedure is zowel bedoeld om de klager recht te doen, als om de kwaliteit van de zorgverlening te verbeteren. We streven naar een goede relatie met de klager. Indien nodig probeert Expertisecentrum Euthanasie om deze te verbeteren en indien mogelijk te herstellen. De klachtenprocedure voldoet aan de eisen die gesteld worden in de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz). In 2022 is een nieuwe klachtenregeling in gebruik genomen. Als gevolg daarvan is er een klachtenonderzoekscommissie ingesteld. De bestuurder kan deze om advies vragen wanneer

---

² De medisch managers en casemanagers die op kantoor werken maken ook deel uit van de ambulante teams

expertisecentrum euthanasie

zij daaraan, voor het op een zorgvuldige wijze kunnen beantwoorden van een klacht, behoefte heeft.

In 2022 ontvingen we achttien klachten. Daarvan zijn er na samenspraak met de klager veertien afgesloten. Een klacht was niet-ontvankelijk en twee bleken geen formele klacht te zijn. Een klager was niet tevreden over de afwikkeling van de klacht en heeft zijn klacht voorgelegd aan de Geschillencommissie van DOKh.

Externe vertrouwenspersonen

Expertisecentrum Euthanasie heeft twee externe vertrouwenspersonen beschikbaar bij wie medewerkers meldingen kunnen doen over ongewenst gedrag in de organisatie. Een vertrouwenspersoon is gestopt, daarvoor is een nieuwe externe vertrouwenspersoon geworven.

De vertrouwenspersonen zijn actief betrokken bij allerlei overlegsituaties, interne scholing en sociale activiteiten. Regelmatig hebben zij overleg met andere disciplines in de organisatie.

In 2022 hebben de vertrouwenspersonen zeven meldingen gekregen. Een ging over intimidatie, drie over intimidatie in relatie tot een arbeidsconflict en drie meldingen gingen over ander ongewenst gedrag.

Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie

Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie (VvEE) is onlosmakelijk verbonden aan Expertisecentrum Euthanasie. De VvEE ondersteunt Expertisecentrum Euthanasie in morele en financiële zin. Het streven is dat onze zorgverlening vergoed wordt uit de basis zorgverzekering. Daarmee worden echter niet alle kosten gedekt. VvEE en haar donateurs maken extra werkzaamheden, diensten en investeringen van Expertisecentrum Euthanasie mogelijk. We gebruiken de steun van VvEE voor ontwikkeling en innovatie van de beroepsgroep op het gebied van euthanasie. Ook maakt VvEE wetenschappelijk onderzoek mogelijk alsmede de inzet op projectbasis van een relatiemanager.

VvEE heeft als zelfstandige stichting een eigen jaarverantwoording.

Expertisecentrum Euthanasie ondersteunt de VvEE met de inzet van medewerkers op het gebied van communicatie, samenwerking, organiseren van Vriendenbijeenkomsten, financiën en bestuurssecretariaat.

In 2022 hebben het bestuur van de VvEE en de raad van bestuur van Expertisecentrum Euthanasie vier maal met elkaar formeel overleg gehad. Daarin is gesproken over:

- Patiëntenzorg
- Consultatie & Opleiding
- Communicatie & Samenwerking
- Voorstel Oudgedienden Expertisecentrum Euthanasie
- Vriendenbijeenkomsten
- Juridische bijstand
- RTE-jaarverslag
- Subsidie onderzoek herstelgerichte zorg patiënten met psychisch lijden en een euthanasiewens, diens naasten en hulpverleners
- Update activiteiten relatiemanager en begeleider wetenschappelijk onderzoek
- Evaluatie functie relatiebeheerder
- Verslagen over de diverse projecten die VvEE financiert

expertisecentrum euthanasie

- Jaarverslag 2021 en jaarrekening 2021, begroting 2023 en maandrapportages
- Verwantenraad
- Euthanasiecode

FINANCIËEL

Omzet en resultaten

Door de eerder genoemde toename van het aantal hulpvragen en uitvoeringen is Expertisecentrum Euthanasie ook in omzet gegroeid. De omzet steeg naar € 12,6 mln. Ten opzichte van de begroting was de omzet ook bijna € 2mln hoger. Ook de kosten stegen mee met de hulpvragen waardoor er per saldo sprake is van een beperkt negatief resultaat van € 15.500. In de begroting was nog uitgegaan van een tekort van € 127.000.

Qua kosten valt ten opzichte van 2021 vooral de stijging op in de salariskosten voor medewerkers met een arbeidsovereenkomst. In het verlengde hiervan zijn de kosten voor inhuur gedaald. De meeste collega's zijn als gevolg van de WAB en DBA-regelgeving in dienst gekomen. Per saldo zijn de personeelskosten gestegen met € 1,4mln. Dit kan verklaard worden door het gestegen aantal hulpvragen en ook door een aantal langdurig zieken waardoor enkele functies moesten worden waargenomen.

In de overige bedrijfskosten vallen vooral de algemene kosten op. De stijging hiervan kan bijna volledig worden verklaard door de investering in de ontwikkeling van onze ICT-middelen. In 2021 heeft Expertisecentrum Euthanasie de overstap gemaakt naar werken in de Cloud. Om alle voordelen hiervan te kunnen benutten, waren deze investeringen noodzakelijk.

Totaal expertisecentrum euthanasie	2021	2022	2022
	Realisatie	Begroting	Realisatie
Opbrengsten			
Declaraties aan verzekeraars	9.743.351	9.993.579	11.873.374
Subsidies	759.925	660.074	723.372
Overige opbrengsten	4.754	3.000	5.790
Totaal opbrengsten	10.508.030	10.656.653	12.602.535
Kosten			
Salariskosten arbeidsovereenkomst	6.389.828	8.845.482	10.162.129
Salariskosten inhuur	2.718.693	159.040	378.241
Totaal personeelskosten	9.108.521	9.004.522	10.540.371
Overige personeelskosten	247.868	296.400	342.948
Algemene kosten	933.308	885.500	1.077.020
Huisvestingskosten	208.609	242.500	246.524
Huur externe locaties	62.266	130.000	153.514
Afschrijvingskosten	169.767	224.500	257.659
Totaal overige bedrijfskosten	1.621.818	1.778.900	2.077.665
Totale kosten	10.730.339	10.783.422	12.618.035
Resultaat	-222.309	-126.769	-15.500

Het jaar 2022 was verder een jaar waarin Expertisecentrum Euthanasie ook op de stafafdelingen verder heeft gewerkt aan de zorgvuldigheid. Er is een ICT- en privacy audit uitgevoerd en de adviezen die hieruit naar voren kwamen zijn vervat in een nieuw ICT-beleid en een plan van aanpak op het vlak van privacy. In beide plannen wordt aandacht gegeven aan awareness van personeel, zowel in de dagelijkse praktijk als digitaal.

Voortvloeiend uit de jaarrekening van 2021 waren ook de pensioenen een belangrijk thema in 2022. De inrichting van de salarisadministratie bleek niet de benodigde informatie te leveren waardoor er fouten konden ontstaan in de pensioenadministratie. Met behulp van adviseurs is het pensioendossier vanaf 2018 doorgelicht en zijn er correcties doorgevoerd.

Uiteindelijk viel het financiële gevolg over deze jaren mee. In 2023 worden de processen beschreven en wordt overgestapt naar een andere salarisverwerkingsorganisatie, zodat deze problemen zich in de toekomst niet zullen voordoen.

Voornaamste risico's en onzekerheden

Zorg die we leveren bij Expertisecentrum Euthanasie is van cruciaal belang. We willen artsen in Nederland helpen hun patiënten de zorg te geven die ze verdienen en een vangnet zijn voor patiënten die nergens anders terecht kunnen. De organisatie staat door een disbalans tussen vraag en aanbod onder druk. Dit wordt zichtbaar in een aantal zaken.

- Het aantal verzoeken van huisartsen voor hulp van een consulent stijgt sterk. Dit is exact in lijn met de visie van Expertisecentrum dat zegt dat euthanasie in principe zou moeten plaatsvinden door de eigen behandelaar. Op dit moment wordt de consulent echter nog volledig gefinancierd door donaties van Vrienden (private financiering). Dit is gezien de groei niet lang houdbaar. Daarnaast is het onwenselijk en kwetsbaar om bij de uitvoering van een strategisch speerpunt afhankelijk te zijn van donaties.
- De wachtlijst voor patiënten die met psychiatrische problematiek hulp zoeken, blijft stijgen. Dit is het gevolg van een combinatie van het grote aantal hulpvragen en de beperkte beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel. Dit probleem bestaat al lang. Er wordt naarstig gezocht naar oplossingen. Deze oplossingen worden vooral gezien in de samenwerking met de GGZ en aanpassingen in eigen procedures.

Andere risico's en onzekerheden zijn de politiek-maatschappelijke ontwikkelingen. Ons werk staat in het middelpunt van de medisch-ethische discussie over normen en waarden met betrekking tot het zelfgekozen levenseinde en actieve levensbeëindiging. Het debat over de (on)mogelijkheden van de euthanasiewet krijgt steeds nieuwe voeding door de complexe problematiek waarmee Expertisecentrum Euthanasie geconfronteerd wordt. Dit vraagt een uiterst nauwkeurige en zorgvuldige werkwijze. Onze activiteiten zijn transparant en toetsbaar. Bovendien moet de kwaliteit van onze zorg van uitzonderlijk hoog niveau zijn. Ook als er over een individuele casus discussie ontstaat, mag en hoeft er niet getwijfeld (te) worden aan onze kwaliteit en zorgvuldigheid. We zien dat door het huidige 'medisch-ethische klimaat' reguliere behandelaren soms twijfelen of ze een euthanasieverzoek zelf moeten oppakken. Men lijkt voorzichtiger te worden door de strafzaken die uitgebreid in de pers aan de orde zijn geweest. Ook (en vooral) zien we invloed op demografisch gebied. Nederland vergriest en individualiseert, de medische zorg kent steeds meer mogelijkheden en er is een nieuwe generatie patiënten die een sterke behoefte heeft aan zelfregie in en over het eigen leven ('dat bepaal ik zelf wel'). Ontwikkelingen die directe impact hebben op het aantal hulpvragen dat bij Expertisecentrum Euthanasie terecht komt.

expertisecentrum euthanasie

Financiële risico's zijn voor patiëntenzorg zoveel mogelijk afgedekt door afspraken met zorgverzekeraars. Met de zorgverzekeraars wordt ieder jaar tweemaal gesproken om naast de financiën ook vooral aandacht te kunnen hebben voor de inhoud van onze zorg. Transparantie over de werkwijze en de kosten daarvan zijn en blijven cruciaal. Voor overige diensten en projecten van Expertisecentrum Euthanasie is er naast morele, ook financiële steun vanuit Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie.

Financiële positie

Expertisecentrum Euthanasie heeft geen winstoogmerk en is door de Belastingdienst erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waar we trots op zijn.

Het financiële uitgangspunt is dat onze zorgverlening, inclusief de daarvoor benodigde overhead, gefinancierd wordt uit de basisverzekering, zonder eigen bijdragen van de hulpvragers. Er loopt een traject om de kosten van de consulent euthanasie, wat al jaren onderdeel is van onze dienstverlening, ook gefinancierd te krijgen door de zorgverzekering, om daarvoor niet meer afhankelijk te zijn van private middelen.

De Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie ondersteunt onze financiële onafhankelijkheid. Eerst en vooral is het weerstandsvermogen van Expertisecentrum Euthanasie een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Expertisecentrum Euthanasie en de vriendenstichting. Om de continuïteit van zorg te waarborgen streeft Expertisecentrum Euthanasie naar een buffer van vijftien procent van de jaarlijkse omzet bij zorgverzekeraars (eind 2022 bedraagt deze norm €1.739.000). Eind 2022 bedroeg het weerstandsvermogen 18 procent. Dit is berekend door het eigen vermogen van Expertisecentrum Euthanasie en dat van de Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie samen te nemen en te delen door de omzet zorgverzekeraars van Expertisecentrum Euthanasie. De groei van de omzet van Expertisecentrum Euthanasie, gecombineerd met het dalende aantal Vrienden maakt dat het weerstandsvermogen onder druk komt te staan. Een steeds groter deel van het vermogen van de vriendenstichting moet worden gebruikt als weerstandsvermogen. Dit kan ten koste gaan van het subsidiëren van projecten. Voorbeelden van deze projecten zijn de consulenten euthanasie, nascholingsactiviteiten, wetenschappelijk onderzoek, relatiebeheer en de deskundigheidsbevordering van onze medewerkers.

Relevante financiële omstandigheden

De lonen in de zorg stijgen harder dan de inflatiecorrectie die door de zorgverzekeraars in de tarieven verwerkt wordt. Expertisecentrum volgt de loonstijging van de zorg door aan te sluiten bij een gemiddelde van relevante CAO's in de zorg. Dit zorgt voor negatieve druk op het financiële resultaat.

TOEKOMST

Investeringen en ontwikkelingen

Intern

Wij blijven investeren in onze mensen en in onze processen, en daarmee in de organisatie, op een zodanige wijze dat we voor onze dienstverlening (patiëntenzorg, consultatie en communicatie) een passende formatie beschikbaar hebben en we de overhead zo beperkt mogelijk houden.

expertisecentrum euthanasie

Ons gevoel over het steeds maar stijgend aantal hulpvragen is tweeledig. Enerzijds zijn we blij om patiënten te kunnen helpen bij het onderzoeken van hun hulpvraag, anderzijds blijft het onze visie dat een hulpvraag initieel thuishoort in de behandelrelatie tussen eigen arts en de patiënt. Dit maakt dat ook werving een dubbel gevoel met zich meebrengt. Het continu meegroeien met de hulpvragen kan niet oneindig. De balans tussen een passende formatie en zo laag mogelijke overhead is daarnaast ook een uitdaging, aangezien veel collega's in kleine dienstverbanden werken bij Expertisecentrum Euthanasie en toch ondersteuning nodig hebben van P&O, ICT, communicatie etc.

Extern

Meer en meer merken we dat de problemen waar Expertisecentrum Euthanasie voor gesteld wordt, niet langer door onszelf alleen kunnen worden opgelost. Steeds vaker gaan we in overleg met externe partners om zaken breed op te pakken. Iets wat in 2023 een prominente rol zal gaan spelen is het werken aan de wachttijd voor psychiatrische patiënten. Dit kunnen we alleen veranderen met hulp van psychiaters en GGZ-instellingen om ons heen.

Wat we ook steeds meer zullen doen is de samenwerking zoeken met regionale huisartsenkoepels om te proberen ze te helpen bij het meer zelf oppakken van hulpvragen, bijvoorbeeld op het gebied van oncologie.

Verder intensiveren wij gesprekken met diverse organisaties die betrokkenheid hebben bij levenseindezorg (en meer specifiek euthanasiezorg), zoals beroepsverenigingen, koepelpartijen en wetenschappelijke verenigingen. Met verzekeraars zijn we in gesprek over de financiering van de consulent euthanasie, die nu nog gefinancierd wordt uit private middelen.

Er is een begeleider wetenschappelijk onderzoek die relaties initieert en onderhoudt met wetenschappers geïnteresseerd in levenseinde/euthanasiezorg. Het is belangrijk dat Expertisecentrum Euthanasie meer wetenschappelijk onderzoek mogelijk kan helpen maken met behulp van de unieke data waarover wij beschikken.

Jaarverslag raad van toezicht 2022

Inleiding

Volgens de Regeling openbare jaarverantwoording WMG¹ (hierna: de Regeling) is Stichting Expertisecentrum Euthanasie verplicht een verslag van de intern toezichthouder te publiceren. Deze verplichting vloeit voort uit de op 1 januari 2022 in werking getreden Wet toetreding zorgaanbieders (Wtza). De minister van VWS heeft Expertisecentrum Euthanasie in 2022 een Wtza-vergunning gegeven. Hierdoor geldt de Regeling ook voor Expertisecentrum Euthanasie.

Dit is het eerste verslag van de raad van toezicht in het bestaan van Expertisecentrum Euthanasie. Het is opgesteld overeenkomstig Richtlijn 405 'Verslag raad van commissarissen' van de Raad van de jaarverslaglegging².

Voor het bestuursverslag wordt verwezen naar het betreffende onderdeel van het jaarverslag 2022 Expertisecentrum Euthanasie.

Governance

Sinds 2017 wordt voor het besturen van de stichting het raad-van-toezicht-model, met een raad van bestuur en raad van toezicht, gehanteerd. De Governancecode Zorg (2022) is van toepassing.

Betrokkenheid bij totstandkoming en toezicht op de uitvoering van de strategie

De raad van toezicht heeft in 2021 een nieuwe toezichtvisie vastgesteld. Hierin formuleert de raad van toezicht op welke wijze de raad toezicht houdt, op welke thema's en wie de raad daarbij betreft.

De raad van toezicht wil met zijn functioneren bijdragen aan het realiseren van de missie en doelstellingen van Expertisecentrum Euthanasie en haar waarde voor de samenleving. Daarbij richt de raad van toezicht zich op controleren, adviseren, samen zoeken en leren en ook kijken naar wat er goed gaat.

De raad van toezicht stelt kaders voor en controleert de raad van bestuur op de uitvoering van beleid en gemaakte keuzes. De raad is nieuwsgierig naar het verhaal en de ervaringen achter de feiten en cijfers en de impact daarvan op patiënten, naasten, medewerkers en de samenleving.

De raad van toezicht is strategisch partner en adviseur en vervult een belangrijke klankbordfunctie naar de bestuurder. Van die klankbordfunctie heeft de bestuurder in 2022 diverse keren gebruik gemaakt. De leden van de raad van toezicht hebben in 2022 deelgenomen aan de studiedagen en themabijeenkomsten van Expertisecentrum Euthanasie. Ook waren zij aanwezig bij diverse informele bijeenkomsten met medewerkers en samenwerkingspartners. In oktober 2022 waren de leden van de raad van toezicht ook aanwezig bij een informele bijeenkomst waarbij ook de leden van het bestuur van de Vriendenstichting, leden van de adviesraad, de bestuurder, het kernteam en enkele medewerkers van Expertisecentrum Euthanasie aanwezig waren. Het doel daarvan was elkaar ontmoeten en leren van elkaar.

---

¹ Artikel 8 lid 1 sub d van de Regeling openbare jaarverantwoording Wet Marktordening Gezondheidszorg (WMG)

² Noch de Regeling, noch de Wtza stelt eisen aan de opzet van het verslag van de interne toezichthouder van een zorginstelling

Expertisecentrum Euthanasie heeft in 2021 een meerjarenvisie opgesteld voor de periode 2022 - 2024. Deze omvat de missie, de visie en vier strategische doelen. De meerjarenvisie wordt jaarlijks vertaald naar concrete acties in een komend kalenderjaar.

In 2021 is in het reguliere overleg tussen de raad van toezicht en de raad van bestuur enkele malen gesproken over de totstandkoming van de meerjarenvisie. De feedback vanuit de raad van toezicht is gebruikt voor het opstellen van de meerjarenvisie. De raad van toezicht heeft in zijn vergadering van december 2021 de meerjarenvisie goedgekeurd.

In 2022 zijn ontwikkelingen rondom diverse onderwerpen uit de meerjarenvisie besproken in het rvt-rvb-overleg. Zoals ontwikkelingen rondom consultatie, patiëntenzorg, veiligheid met betrekking tot ICT en gegevensbescherming. Ook heeft de raad van toezicht de tussentijdse evaluatie van de uitvoering van het jaarplan 2022 met de bestuurder besproken. De feedback uit de overleggen met de raad van toezicht heeft de bestuurder gebruikt bij het uitvoeren van de strategie en het opstellen van het jaarplan 2023.

Interne auditfunctie

Expertisecentrum Euthanasie beschikt als kleine instelling niet over een interne auditdienst. Vanwege de beperkte omvang van de organisatie wordt het oprichten van een interne auditdienst niet overwogen.

De raad van toezicht ziet interne audit als een belangrijk onderdeel van het systeem van kwaliteitszorg van Expertisecentrum Euthanasie. Dit kwaliteitszorgsysteem biedt handvatten om de kwaliteit van onze zorg- en dienstverlening op een structurele manier te verbeteren. Het helpt ook om te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en bij het realiseren van onze strategische en operationele doelen. Expertisecentrum Euthanasie volgt de PDCA-cyclus en hanteert diverse instrumenten en methoden van kwaliteitszorg. Zoals meerjarenplan en jaarplan, risicoregister, tussentijdse rapportages, jaarlijkse 'vlootshow', medewerker-tevredenheidsonderzoek en jaarrapportages van de VIM-commissie, de klachtenbemiddelaar en van de vertrouwenspersonen. De informatie uit deze plannen en rapportages kan de raad van toezicht gebruiken bij de invulling van zijn auditfunctie.

De instrumenten van de kwaliteitszorg staan nu nog te veel los van elkaar. Een verbeterpunt is om die meer met elkaar te integreren zodat op het overkoepelend niveau van de organisatie een rijker beeld kan ontstaan over het functioneren en presteren van de organisatie. Ook kan de PDCA-cyclus duidelijker en consistent in de organisatie geborgd worden.

De raad van toezicht beschikt over een auditcommissie. Deze functioneert onder verantwoordelijkheid van de raad van toezicht. Volgens het 'Reglement auditcommissie' richt de auditcommissie zich op het toezicht op het bestuur van de stichting, ten aanzien van:

- a. de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen,
- b. de financiële informatievervalsing
- c. de naleving en opvolging van opmerkingen van accountants;
- d. de rol en het functioneren van de interne controlling;
- e. de relatie met de externe accountant waaronder in het bijzonder zijn onafhankelijkheid, de bezoldiging en eventuele niet-controle-werkzaamheden voor de stichting;
- f. de financiering van de stichting;
- g. het treasurybeleid;
- h. de toepassingen van de informatie- en communicatietechnologie (ICT) betrekking hebbend op de administratieve organisatie en interne controlling (AO/IC).

expertisecentrum euthanasie

Hierna wordt onder 'De commissies van de raad van toezicht' verslag gedaan van de werkzaamheden in 2022 door de auditcommissie. Ook in de commissie Kwaliteit en Veiligheid worden onderwerpen behandeld op het gebied van de interne audit.

Expertisecentrum Euthanasie laat ook externe audits uitvoeren. In 2022 hebben de IT-auditors van CROP een audit gehouden naar de stand van zaken met betrekking tot ICT, gegevensbescherming en privacy.

Accountant en waarborgen onafhankelijkheid accountant

Sinds 2012 is 'CROP registeraccountants' de accountant voor Expertisecentrum Euthanasie. Het controleteam is sindsdien een keer volledig van samenstelling gewijzigd. Een procedure voor de selectie van een (andere) accountant heeft sinds 2012 niet plaatsgevonden.

De auditcommissie heeft in 2022 tweemaal gesproken met de externe accountant. Eenmaal over haar bevindingen van de interim-controle en eenmaal over die van de jaarrekening. De auditcommissie is het eerste aanspreekpunt van de externe accountant wanneer deze onregelmatigheden constateert in de inhoud van de financiële berichten. In 2022 heeft de accountant overleg gehad met de auditcommissie over de administratieve verwerking van de pensioenen.

Voor het borgen van haar onafhankelijkheid hanteert CROP registeraccountants strikte regels, die zijn gebaseerd op de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten.

Voor het beoordelen van haar IT-omgeving heeft Expertisecentrum Euthanasie een opdracht verstrekt aan een apart team binnen CROP met IT-auditors, die eveneens onafhankelijk zijn van het Expertisecentrum Euthanasie.

De samenstelling van de raad van toezicht in 2022

RvT-lid M/V Leeftijd Nationaliteit	Expertise / Portefeuille	Lid commissie	Hoofdfunctie	Nevenfuncties	Aantreden 1	Aftreden 1	Aantreden 2	Aftreden 2
B. Schreuder Man 73 jaar Nederlandse	– Governance, – Voorzitter	Renumeratiecommissie	Gepensioneerd	– Voorzitter rvt Zorgaccent tot 1-07- 2022, – Voorzitter rvt Woonzorg Flevoland tot 1-10-2022, – Auditor NVZD, accreditatietrajecten bestuurders in de zorg	01-10-2015 voorzitter Rvb ³ 01-10-17 voorzitter Rvt ⁴	01-10-21	01-10-21	01-10-23
M. Mous Vrouw 76 jaar Nederlandse	– Personeel, – Wnd. voorzitter	– Auditcommissie, – Renumeratiecommissie, – Overlegvergadering art. 24 WOR	Gepensioneerd	-	01-10-2015 wnd. voorzitter Rvb 01-10-17 wnd. voorzitter Rvt	01-10-21	01-10-21	01-10-23
E. Pans Vrouw 46 jaar Nederlandse	– Juridisch, – Kwaliteit & Veiligheid	Commissie Kwaliteit & Veiligheid (voorzitter)	Legal Counsel bij een GGZ- instelling	– Lid-jurist Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg Amsterdam, – Senior-onderzoeker afdeling Privaatrecht Vrije Universiteit Amsterdam, – Redacteur Tijdschrift voor Gezondheidsrecht, – Docent gezondheidsrecht Grotius Academie, Nijmegen	01-10-17	01-10-21	01-10-21	25-08- 22 ⁵

³ Rvb = Raad van bestuur: tot 01-10-2017 had EE een raad-van-bestuur-model, dus zonder een raad van toezicht

⁴ Rvt = Raad van toezicht: vanaf 01-10-2017 heeft EE een raad-van-toezicht-model en omvat de governance van EE een raad van toezicht en een raad van bestuur

⁵ Tussentijds teruggetreden

RvT-lid M/V Leeftijd Nationaliteit	Expertise / Portefeuille	Lid commissie	Hoofdfunctie	Nevenfuncties	Aantreden 1	Aftreden 1	Aantreden 2	Aftreden 2
F. Sutorius Man 70 jaar Nederlandse	– Medisch, – Kwaliteit & Veiligheid	Commissie Kwaliteit & Veiligheid	Gepensioneerd	– SCEN-arts – Lid rvt NVVE	01-10-17	01-10-21	01-10-21	01-10-25
H. Don Man 68 jaar Nederlandse	– Financiën, – ICT	Auditcommissie (voorzitter)	Gepensioneerd	– Voorzitter raad van advies ILT-brede Risicoanalyse, Inspectie Leefomgeving en Transport, – Lid raad van advies Centraal Bureau voor de Statistiek	01-10-21	01-10-25	01-10-25	01-10-29

Eisen van onafhankelijkheid leden van de raad van toezicht

De statuten van stichting Expertisecentrum Euthanasie stellen voorwaarden aan het lidmaatschap van de raad van toezicht waarmee de onafhankelijkheid van elk lid wordt gewaarborgd. Deze voorwaarden hebben betrekking op onverenigbare functies en hoedanigheden alsmede tegenstrijdige belangen en zijn in lijn met wat de Wtza hierover regelt. Het Reglement raad van toezicht geeft aanvullende regels voor hoe met (mogelijke) belangenconflicten kan worden omgegaan.

Bij geen van de leden die in 2022 zitting hadden in de raad van toezicht is een onverenigbare hoedanigheid of functie geconstateerd die een risico zou hebben kunnen vormen voor haar of zijn onafhankelijkheid als lid van de raad van toezicht. Geen van de leden heeft melding gedaan van enige (risico op of schijn van) belangenverstrengeling. In de zelfevaluatie is onder meer gesproken over het onafhankelijk functioneren van de leden van de raad van toezicht (zie ook onder Zelfevaluatie).

Zelfevaluatie

Het Reglement van de raad van toezicht bevat regels voor de zelfevaluatie van de raad van toezicht. Jaarlijks houdt de raad van toezicht een zelfevaluatie. Ten minste een maal in de drie jaar gebeurt dit onder begeleiding van een extern deskundige.

In 2022 heeft de zelfevaluatie plaatsgevonden met begeleiding van een extern deskundige, mevrouw prof. dr. ir. G. van Dijk. Mevrouw Van Dijk is zelfstandig consultant, hoogleraar *Publiek Leiderschap* en Directeur van het Zijlstra Center for Public Control, Governance and Leadership, Vrije Universiteit, Amsterdam.

De zelfevaluatie omvatte het invullen van een vragenlijst door en een interview met elk individueel lid van de raad van toezicht alsmede een plenaire bijeenkomst. Daarbij was ook de bestuurder aanwezig. De belangrijkste bevindingen en conclusies waren dat de raad van toezicht een positief beeld heeft over het functioneren van de organisatie en van de bestuurder. En dat de raad van toezicht zijn toezichtvisie verder wil ontwikkelen onder meer ten aanzien van de eigen rolinvulling binnen Expertisecentrum Euthanasie, de werkwijze van de commissies en het profiel van de raad van toezicht en individuele profielen. Gesproken is over het adviseerschap (om niet) van een van de leden voor Expertisecentrum Euthanasie. Het betreffende lid heeft ervoor gekozen om terug te treden uit de raad van toezicht. Ook hebben de leden van de raad van toezicht besloten om voortaan voorafgaande aan elk RvT-RvB-overleg met elkaar een kort overleg te hebben (rvt-only).

De commissies van de raad van toezicht

De raad van toezicht heeft drie commissies, namelijk de auditcommissie, de commissie kwaliteit en veiligheid en de remuneratiecommissie. Voor elk van deze commissies is het doel, de werkwijze en de samenstelling geformuleerd in een eigen reglement.

De auditcommissie

De auditcommissie heeft in 2022 vier keer overleg gehad. Tweemaal was daar ook de accountant bij aanwezig. Het afwezigheidspercentage van elk lid was 0%. De belangrijkste onderwerpen waren: de jaarrekening 2021, het accountantsverslag over 2021, de opvolging en naleving van de opmerkingen van de accountant, de administratieve verwerking van pensioenen, de tussentijdse financiële rapportages, de externe audit door CROP naar de stand van zaken omtrent ICT, gegevensbescherming en het voldoen aan de AVG en de begroting 2023. De auditcommissie heeft periodiek verslag gedaan van zijn werkzaamheden aan de raad van toezicht.

De commissie kwaliteit en veiligheid

De commissie kwaliteit en veiligheid is in 2022 tweemaal bijeen geweest. Het afwezigheidspercentage van elk lid was 0%. Onderwerp van bespreking was onder meer:

het risicoregister, het kwaliteitssysteem, gegevensbescherming, personeelsbeleid, rapportages patiëntenzorg en personeel & organisatie, ICT-systemen, preventie en communicatie en samenwerking. De commissie kwaliteit en veiligheid heeft periodiek verslag gedaan van haar werkzaamheden aan de raad van toezicht.

De remuneratiecommissie en beloningsbeleid

De remuneratiecommissie is in 2022 driemaal bijeen geweest. Het afwezigheidspercentage van elk lid was 0%. Onderwerp van bespreking was: evaluatie functioneren en arbeidsvoorwaarden bestuurder, vaststelling klasse-indeling Wet Normering Topinkomens (hierna: WNT), vacatievergoeding leden raad van toezicht. De remuneratiecommissie heeft periodiek verslag gedaan van zijn werkzaamheden aan de raad van toezicht.

Het uitgeoefende toezicht

De raad van toezicht heeft in 2022 zesmaal overleg gehad. Dit gebeurt gewoonlijk in bijzijn van de raad van bestuur en met ondersteuning van een bestuurssecretaris. Wanneer een onderwerp daartoe aanleiding geeft, is er ook een medewerker van Expertisecentrum Euthanasie bij aanwezig. De jaarrekening 2022 en het jaarverslag 2022 zijn behandeld in aanwezigheid van de accountant.

In 2022 zijn de volgende onderwerpen besproken:

- Goedkeuren jaarrekening 2021 en jaarverslag 2021;
- Goedkeuring jaarplan 2023 en begroting 2023;
- Ontwikkelingen Patiëntenzorg, Consultatie en Opleiding en Communicatie en Samenwerking;
- Periodieke financiële rapportages en rapportages personeel en organisatie;
- Toezichtvisie, Gedragscode RvT, Governancecode Zorg 2022;
- Kwaliteitszorg, waaronder MDO, oordelen RTE, wachtlijsten;
- Nieuwe Euthanasiecode RTE;
- Maatregelen in verband met drukte patiëntenzorg in relatie tot de beschikbare capaciteit;
- Oordelen RTE 'niet volledig aan alle zorgvuldigheidseisen voldaan';
- Werkbezoek IGJ;
- ICT, gegevensbescherming, AVG;
- Ontwikkelingen Adviesraad, Ondernemingsraad;
- Vaststellen WNT-klasse;
- Vaststellen niet-bovenmatige vacatievergoeding;
- Werving nieuw lid van de raad van toezicht.

Beloningsbeleid en vacatievergoeding

Beloning bestuurder

Expertisecentrum Euthanasie past de Wet Normering Topinkomens (hierna: WNT) toe. Voor het kalenderjaar 2022 is de klasse-indeling voor Expertisecentrum Euthanasie vastgesteld op klasse II zoals vermeld in de Regeling bezoldigingsmaxima topfunctionarissen zorg en jeugdhulp. Binnen het maximum van die klasse heeft de remuneratiecommissie, met instemming van de raad van toezicht, met de bestuurder een afspraak gemaakt voor haar arbeidsvoorwaarden in 2022.

Vacatievergoeding

De raad van toezicht heeft in 2022 besloten gebruik te maken van de mogelijkheid leden van de raad een niet-bovenmatige vacatievergoeding te verstrekken. Expertisecentrum Euthanasie heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een reguliere zorgorganisatie. Het werk van toezichthouders vergt een tijdsinvestering, expertise en verantwoordelijkheid die voldoet aan de criteria die de NVTZ hanteert. Ook kan een vacatievergoeding bijdragen aan het werven

van gekwalificeerde nieuwe leden van de raad van toezicht. In 2023 gaan er enkele vacatures ontstaan.

Expertisecentrum Euthanasie is een ANBI-instelling. Voor het vaststellen van de niet-bovenmatige vacatievergoeding is gebruikt gemaakt van het advies van de NVTZ voor ANBI-instellingen in de zorg. De raad van toezicht heeft besloten een norm te hanteren die ruimschoots ligt onder de norm die NVTZ adviseert:

Maatstaf (% van salarisplafond dat volgens de WNT voor de instelling geldt)	Lid rvt	Voorzitter rvt
O.b.v. WNT voor niet-ANBI-instelling	10%	15%
Niet-bovenmatig vacatievergoeding ANBI-instelling volgens advies NVTZ	8%	12%
Besluit rvt EE niet-bovenmatig vacatievergoeding	5%	7,5%

De vacatievergoeding is bovendien gekoppeld aan een normaantal uren dat voor een overleg nodig is voor voorbereiding en aanwezigheid bij het overleg. Naast de vacatievergoeding hebben de leden recht op een vergoeding voor onder meer reiskosten.

2 JAARREKENING

2 JAARREKENING

2.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2022
(na resultaatbestemming)

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
	€	€
ACTIVA		
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	222.337	319.042
Materiële vaste activa	<u>449.407</u>	<u>474.659</u>
Totaal vaste activa	671.743	793.701
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa	1.345.677	1.079.697
Liquide middelen	<u>1.641.885</u>	<u>999.208</u>
Totaal vlottende activa	2.987.562	2.078.906
Totaal activa	<u><u>3.659.306</u></u>	<u><u>2.872.607</u></u>
	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
	€	€
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Bestemmingsreserves	136.850	172.550
Bestemmingsfondsen	0	0
Overige reserves	-235.445	-255.645
Onverdeelde winsten	<u>0</u>	<u>0</u>
Totaal eigen vermogen	-98.595	-83.095
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar) en overlopende passiva	3.757.901	2.955.702
Totaal passiva	<u><u>3.659.306</u></u>	<u><u>2.872.607</u></u>

2.2 RESULTATENREKENING OVER 2022

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:		
Netto omzet	11.594.412	9.483.377
Subsidies	723.372	759.925
Wijziging in voorraden gereed product en onderhanden werk ten opzichte van de voorafgaande balansdatum	278.962	259.974
Overige bedrijfsopbrengsten	5.790	4.754
Som der bedrijfsopbrengsten	<u>12.602.535</u>	<u>10.508.030</u>
BEDRIJFSLASTEN:		
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	378.241	2.718.693
Lonen en salarissen	8.756.890	5.477.068
Sociale lasten	1.010.280	651.211
Pensioenlasten	394.959	261.549
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	255.059	167.266
Overige bedrijfskosten	1.820.006	1.452.051
Som der bedrijfslasten	<u>12.615.435</u>	<u>10.727.837</u>
BEDRIJFSRESULTAAT	-12.899	-219.807
Rentelasten en soortgelijke kosten	2.601	2.502
RESULTAAT	<u>-15.500</u>	<u>-222.309</u>
RESULTAATBESTEMMING		
<i>Het resultaat is als volgt verdeeld:</i>	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Toevoeging/(onttrekking):		
Bestemmingsreserve flexibilisering werkplekken	-35.700	172.550
Algemene / overige reserves	20.200	-394.859
	<u>-15.500</u>	<u>-222.309</u>

2.3 Vergelijking met begrotingscijfers over 2022

Totaal expertisecentrum euthanasie	2021	2022	2022
	<u>Realisatie</u>	<u>Begroting</u>	<u>Realisatie</u>
Opbrengsten			
Declaraties aan verzekeraars	9.743.351	9.993.579	11.873.374
Subsidies	759.925	660.074	723.372
Overige opbrengsten	4.754	3.000	5.790
Totaal opbrengsten	10.508.030	10.656.653	12.602.535
Kosten			
Salariskosten arbeidsovereenkomst	6.389.828	8.845.482	10.162.129
Salariskosten inhuur	2.718.693	159.040	378.241
Totaal personeelskosten	9.108.521	9.004.522	10.540.371
Overige personeelskosten	247.868	296.400	342.948
Algemene kosten	933.308	885.500	1.077.020
Huisvestingskosten	208.609	242.500	246.524
Huur externe locaties	62.266	130.000	153.514
Afschrijvingskosten	169.767	224.500	257.659
Totaal overige bedrijfskosten	1.621.818	1.778.900	2.077.665
Totale kosten	10.730.339	10.783.422	12.618.035
Resultaat	-222.309	-126.769	-15.500

2.4 KASSTROOMOVERZICHT OVER 2022

	2022		2021	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Bedrijfsresultaat		-12.899		-219.807
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen en overige waardeveranderingen	255.059		167.266	
		255.059		167.266
Veranderingen in werkkapitaal:				
- vorderingen	-265.980		-413.384	
- kortlopende schulden (excl. schulden aan banken)	802.199		1.137.433	
		536.219		724.049
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		<u>778.379</u>		<u>671.507</u>
Ontvangen interest				
Betaalde interest	-2.601		-2.502	
		-2.601		-2.502
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		<u>775.778</u>		<u>669.005</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen materiële vaste activa			-403.241	
Investeringen immateriële vaste activa	-133.101		-50.474	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-133.101		-453.715
Mutatie geldmiddelen		<u>642.677</u>		<u>215.290</u>
Stand geldmiddelen per 1 januari		999.208		783.918
Stand geldmiddelen per 31 december		<u>1.641.885</u>		<u>999.208</u>
Mutatie geldmiddelen		642.677		215.290

2.5 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Regeling Openbare Jaarverantwoordig WMG (RojW) en in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij een andere waarderingsgrondslag is vermeld.

Rechtsvorm, inschrijving

De Stichting Expertisecentrum Euthanasie is een stichting en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Den Haag onder nummer 53895819, vestigingsadres Eisenhowerlaan 104, 2517 KL Den Haag.

Continuïteit

Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie (VvEE) is onlosmakelijk verbonden aan Expertisecentrum Euthanasie. De VvEE ondersteunt Expertisecentrum Euthanasie in morele en financiële zin. Mocht er aanleiding toe zijn, kan VvEE bijspringen in het geval van negatieve resultaten en/ of een negatief vermogen.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van Expertisecentrum Euthanasie zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het op grond van algemene aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving voor het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Leasing

Bij de stichting kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de stichting ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst-en-verliesrekening over de looptijd van het contract.

2.5 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Grondslagen voor balanswaardering

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Het geactiveerde bedrag wordt volgens de lineaire methode afgeschreven gedurende de verwachte economische levensduur van 5 jaar.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafprijs (verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs) eventueel verminderd met de op basis van de geschatte economische levensduur bepaalde afschrijving. De afschrijvingen zijn berekend volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. In het jaar van investeren wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid.

Liquide middelen

De liquide middelen staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de stichting.

Overige reserves

Overige (vrije) reserves betreffen vrij besteedbare reserves ofwel het gedeelte van het eigen vermogen waarover de daartoe bevoegde organen zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kunnen beschikken voor het doel waarvoor de stichting is opgericht.

Kortlopende schulden

Onder de kortlopende schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van minder dan één jaar.

Vooruit gefactureerde omzet

Declaratie van de omzet behandelingen vindt grotendeels voorafgaand aan de behandeling plaats. Op basis hiervan wordt onder de vooruit gefactureerde omzet dat deel van de omzet van lopende casuïstiek bedoeld waarvoor nog geen activiteiten verricht zijn. Op basis van ervaringen uit het verleden en de schatting van de voortgang van de casussen is de post gewaardeerd op 45% van declaraties onderzoek team complexe euthanasie van lopende casuïstiek.

2.5 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Grondslagen voor resultaatbepaling

Resultaat

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten met betrekking tot de uitgevoerde activiteiten.

Voor de bepaling van het resultaat worden baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben, ongeacht of zij tot ontvangsten en uitgaven in dit jaar hebben geleid.

Afschrijvingen

De afschrijving op immateriële en materiële vaste activa wordt berekend op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte economische levensduur.

Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Bedrijfslasten

De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenen

Expertisecentrum Euthanasie heeft alle pensioenrekeningen verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en -lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -kosten van de bank.

2.6 TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA

1. Immateriële vaste activa

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
<i>De specificatie is als volgt:</i>	€	€
Kosten van concessies, vergunningen en rechten van intellectuele eigendom	222.337	319.042
Totaal immateriële vaste activa	<u>222.337</u>	<u>319.042</u>
<i>Het verloop van de immateriële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:</i>	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	319.042	356.862
Bij: investeringen	0	50.474
Af: afschrijvingen	96.706	88.293
Boekwaarde per 31 december	<u>222.337</u>	<u>319.042</u>

Toelichting:

De investeringen betreffen investeringen in de voorbereiding van de integratie van ICT-systemen..

2. Materiële vaste activa

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
<i>De specificatie is als volgt:</i>	€	€
Bedrijfsgebouwen en terreinen	310.329	311.770
Machines en installaties	98.076	102.586
Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting	41.002	60.303
Totaal materiële vaste activa	<u>449.407</u>	<u>474.659</u>
<i>Het verloop van de materiële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:</i>	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	474.659	150.390
Bij: investeringen	133.101	403.241
Af: afschrijvingen	158.353	78.972
Boekwaarde per 31 december	<u>449.407</u>	<u>474.659</u>

3. Debiteuren en overige vorderingen

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
<i>De specificatie is als volgt:</i>	€	€
Vorderingen op debiteuren	786.683	435.450
Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten	274.979	181.314
Overige vorderingen	0	35.000
Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie (R/C)	254.119	388.738
Vooruitbetaalde bedragen	14.493	23.791
Waarborgsommen	15.404	15.404
Totaal debiteuren en overige vorderingen	<u>1.345.677</u>	<u>1.079.697</u>

2.6 TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA

4. Liquide middelen

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
	€	€
ING Bank N.V.	1.594.447	946.416
Triodos bank	47.438	52.792
ASN bank	0	0
Totaal liquide middelen	<u>1.641.885</u>	<u>999.208</u>

Toelichting:

De liquide middelen zijn vrij beschikbaar.

2.6 TOELICHTING OP DE BALANS

PASSIVA

5. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende componenten:

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
	€	€
Bestemmingsreserves	136.850	172.550
Algemene en overige reserves	<u>-235.445</u>	<u>-255.645</u>
Totaal eigen vermogen	<u><u>-98.595</u></u>	<u><u>-83.095</u></u>

Bestemmingsreserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	<u>Saldo per 1-jan-22</u>	<u>Resultaat- bestemming</u>	<u>Overige mutaties</u>	<u>Saldo per 31-dec-22</u>
	€	€	€	€
Bestemmingsreserves: flexibilisering werkplekken	172.550	-35.700	0	136.850
Totaal bestemmingsreserves	<u>172.550</u>	<u>-35.700</u>	<u>0</u>	<u>136.850</u>

Algemene en overige reserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	<u>Saldo per 1-jan-22</u>	<u>Resultaat- bestemming</u>	<u>Overige mutaties</u>	<u>Saldo per 31-dec-22</u>
	€	€	€	€
Overige reserves: Overige reserves	-255.645	20.200	0	-235.445
Totaal algemene en overige reserves	<u>-255.645</u>	<u>20.200</u>	<u>0</u>	<u>-235.445</u>

2.6 TOELICHTING OP DE BALANS

PASSIVA

13. Overige kortlopende schulden

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-22</u>	<u>31-dec-21</u>
	€	€
Crediteuren betalingen onderweg	31.754	0
Crediteuren	132.801	218.586
Belastingen en premies sociale verzekeringen	703.888	624.595
Schulden terzake pensioenen	79.989	299.558
Nog te betalen salarissen	240.273	278.882
Overige schulden:		
Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie (R/C)	393.309	31.198
Nog te betalen kosten:		
Nog te betalen bedragen	10.725	150.701
Nog te ontvangen facturen	0	38.539
Vooruitontvangen opbrengsten:		
Vooruitgefactureerde vergoedingen van Zorgverzekeraars	1.200.672	921.710
Vakantiegeld	369.446	242.996
Vakantiedagen	183.222	148.937
Kortlopende schulden	411.822	0
Totaal overige kortlopende schulden	<u>3.757.901</u>	<u>2.955.702</u>

Toelichting:

De kortlopende schulden betreffen reserveringen voor verzuimverzekering en een budgetplafond voor een verzekeraar. Daarnaast is er voor EUR 260k aan meerwerk van ambulante teams meegenomen naar 2023.

2.6 TOELICHTING OP DE BALANS

Algemeen

15. Niet in de balans opgenomen verplichtingen, activa en regelingen

(Meerjarige) financiële verplichtingen

De instelling heeft de volgende meerjarige verplichtingen uit hoofde van lopende leasecontracten, huur en overeenkomsten.

	betaalbaar binnen 1 jaar	betaalbaar 1-5 jaar	betaalbaar na 5 jaar	Totaal
	€	€	€	€
Huur bedrijfsruimte Utrecht	9.490	5.536	0	15.026
Huur bedrijfsruimte Den Haag	107.832	242.622	0	350.454
Lease wagenpark	45.569	30.469	0	76.038
Totaal meerjarige verplichtingen	<u>153.401</u>	<u>273.091</u>	<u>0</u>	<u>441.517</u>

Huur bedrijfsruimte Den Haag

De entiteit is een meerjarige financiële verplichting aangegaan tot en met maart 2026 terzake van huur van een bedrijfsruimte te Den Haag (Eisenhouwerlaan 104-106) van € 108.000 per jaar. De totale verplichting bedraagt € 350.454, waarvan € 107.832 een looptijd van minder dan 1 jaar heeft en € nihil een looptijd langer dan 5 jaar heeft.

Huur bedrijfsruimte Utrecht

De entiteit is een meerjarige financiële verplichting aangegaan tot en met juli 2024 terzake van huur van een bedrijfsruimte te Utrecht van € 9.490 per jaar. De totale verplichting bedraagt € 15.026, waarvan € 9.490 een looptijd van minder dan 1 jaar heeft en € nihil een looptijd langer dan 5 jaar heeft.

Lease wagenpark

De entiteit is een meerjarige financiële verplichting aangegaan tot en met juni 2025 terzake van de operational lease van vervoersmiddelen. De jaarlijkse verplichting bedraagt € 45.569. De totale verplichting bedraagt € 76.038, waarvan € 45.569 een looptijd van minder dan 1 jaar heeft en € nihil een looptijd langer dan 5 jaar heeft.

2.7 MUTATIEOVERZICHT IMMATERIELE VASTE ACTIVA

	Kosten van concessies, vergunningen en rechten van intellectuele eigendom	Totaal
	€	€
Stand per 1 januari 2020		
- aanschafwaarde	483.520	483.520
- cumulatieve afschrijvingen	164.477	164.477
Boekwaarde per 1 januari 2020	<u>319.042</u>	<u>319.042</u>
Mutaties in het boekjaar		
- investeringen	0	0
- afschrijvingen	96.706	96.706
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	<u>-96.706</u>	<u>-96.706</u>
Stand per 31 december 2020		
- aanschafwaarde	483.520	483.520
- cumulatieve afschrijvingen	261.183	261.183
Boekwaarde per 31 december 2020	<u>222.337</u>	<u>222.337</u>
<i>Afschrijvingspercentage</i>	20,0%	

2.8 MUTATIEOVERZICHT MATERIELE VASTE ACTIVA

	<u>Verbouwing</u> €	<u>Computer- apparatuur</u> €	<u>Inventaris</u> €	<u>Totaal</u> €
Stand per 1 januari 2020				
- aanschafwaarde	376.513	344.918	256.814	978.245
- cumulatieve afschrijvingen	64.743	242.333	196.511	503.586
Boekwaarde per 1 januari 2020	<u>311.770</u>	<u>102.586</u>	<u>60.303</u>	<u>474.659</u>
Mutaties in het boekjaar				
- investeringen	77.059	56.042	0	133.101
- afschrijvingen	78.500	60.552	19.301	158.353
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	<u>-1.441</u>	<u>-4.510</u>	<u>-19.301</u>	<u>-25.252</u>
Stand per 31 december 2020				
- aanschafwaarde	453.572	400.960	256.814	1.111.346
- cumulatieve afschrijvingen	143.243	302.884	215.812	661.939
Boekwaarde per 31 december 2020	<u>310.329</u>	<u>98.076</u>	<u>41.002,21</u>	<u>449.407</u>
<i>Afschrijvingspercentage</i>	20,0%	33,3%	20,0%	

2.9 TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING

BATEN

16. Opbrengsten zorgprestaties, jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Vergoedingen van zorgverzekeraars	11.873.374	9.799.112
Continuïteitsbijdragen	0	-55.762
Totaal	<u>11.873.374</u>	<u>9.743.351</u>

Toelichting:

17. Subsidies

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Consulent Euthanasie	421.591	384.330
Scholing beroepsgroepen	24.139	18.253
Deskundigheidsbevordering medewerkers EE	100.000	100.000
Dossierstudie psychiatrie	0	20.000
Wetenschappelijk onderzoek	0	0
Relatiemanager GGZ	81.173	36.374
Begeleider Wetenschappelijk Onderzoek	30.848	22.469
Communicatiemedewerker EE	15.621	0
Bijdrage flexibilisering werkplekken	0	178.499
Bijdrage juridische kosten	0	0
Bijdrage lustrum	50.000	0
Totaal	<u>723.372</u>	<u>759.925</u>

Toelichting:

18. Overige bedrijfsopbrengsten

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Overige opbrengsten:		
Overige opbrengsten	5.790	4.754
Totaal	<u>5.790</u>	<u>4.754</u>

Toelichting:

2.9 TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING

LASTEN

19. Personeelskosten

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten		
Patiëntenzorg	30.008	2.222.011
Overhead patiëntenzorg	238.203	375.568
Algemene overhead	103.905	98.195
Projecten	6.125	22.919
Totaal kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	<u>378.241</u>	<u>2.718.693</u>
Lonen en salarissen		
Patiëntenzorg	5.960.467	3.291.545
Overhead patiëntenzorg	1.591.526	1.190.686
Algemene overhead	762.261	688.790
Projecten	383.970	278.186
Reservering vakantiedagen	58.666	27.860
Totaal lonen en salarissen	<u>8.756.890</u>	<u>5.477.068</u>
Sociale lasten		
Patiëntenzorg	610.228	375.351
Overhead patiëntenzorg	216.381	152.655
Algemene overhead	122.556	94.722
Projecten	61.115	28.482
Totaal sociale lasten	<u>1.010.280</u>	<u>651.211</u>
Pensioenlasten		
Patiëntenzorg	193.505	95.710
Overhead patiëntenzorg	151.518	103.137
Algemene overhead	12.077	47.702
Projecten	37.859	15.000
Totaal pensioenlasten	<u>394.959</u>	<u>261.549</u>
Specificatie gemiddeld aantal personeelsleden (in FTE's) per segment:		
Exclusief freelancers	87,4	55,8
Inclusief freelancers	87,4	67,8
Aantal personeelsleden dat buiten Nederland werkzaam is	0	0

20. Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Afschrijvingen:		
- immateriële vaste activa	96.706	88.293
- materiële vaste activa	158.353	78.972
Totaal afschrijvingen	<u>255.059</u>	<u>167.266</u>

2.9 TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING

LASTEN

23. Overige bedrijfskosten

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Overige personeelskosten:		
Arbodienst	25.202	23.833
Verzekering ziekengeld	162.563	110.715
Overige personeelskosten	31.155	32.850
Werving & selectie	58.127	18.663
Deskundigheidsbevordering	22.640	23.363
Kosten intervisie	26.988	30.618
Personeelskosten WKR intermediair	16.273	7.825
Totaal overige personeelskosten	<u>342.948</u>	<u>247.868</u>
Algemene kosten:		
Kantinekosten	6.067	6.888
Catering	3.514	14.527
Kantoorbenodigdheden	3.638	10.489
Lidmaatschappen / abonnementen	13.338	9.287
Portokosten	27.645	28.347
Kosten telefoon en internet	16.993	52.718
Bankkosten	1.490	1.465
Accountantskosten	47.086	22.113
Administratiekosten	45.082	9.780
Software	212.259	176.024
Kosten verbetering software	90.850	60.802
Automatiseringskosten / ICT	212.764	167.467
Advieskosten	46.745	33.716
Sprekers	16.579	500
Inhuur juridisch advies	31.875	20.077
Verzekeringen	35.113	31.465
Drukwerk	31.522	70.282
Kopieerkosten	12.322	10.704
Vergaderkosten	2.040	914
Kosten raad van toezicht	15.273	0
Representatiekosten	21.883	11.363
Marketing & Communicatie	86.650	124.521
Kosten congressen en evenementen	16.782	0
Reis- en verblijfkosten	45.582	38.493
Materialen	7.768	9.810
Medische gegevens	2.213	963
Betalingsverschillen	0	52
Plaatsen infuusnaald	503	282
Overige algemene kosten	23.442	20.259
Totaal algemene kosten	<u>1.077.020</u>	<u>933.308</u>
Huur externe locaties:		
Huur externe locaties	153.514	62.266
Totaal huur externe locaties	<u>153.514</u>	<u>62.266</u>
Huisvestingskosten:		
Huur onroerend goed	148.994	153.210
Energie en water	26.746	14.587
Schoonmaakkosten	37.886	24.904
Belastingen	6.750	4.237
Onderhoud onroerend goed	26.148	11.671
Totaal huisvestingskosten	246.524	208.609
Totaal overige bedrijfskosten	<u><u>1.820.006</u></u>	<u><u>1.452.051</u></u>

2.9 TOELICHTING OP DE RESULTATENREKENING

LASTEN

24. Financiële baten en lasten

De specificatie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Rentebaten	<u>0</u>	<u>0</u>
Subtotaal financiële baten	0	0
Rentelasten	<u>2.601</u>	<u>2.502</u>
Subtotaal financiële lasten	2.601	2.502
Totaal financiële baten en lasten	<u><u>2.601</u></u>	<u><u>2.502</u></u>

27. Wet normering topinkomens (WNT)

Zie voor de WNT verantwoording de volgende pagina.

WNT-verantwoording 2022 Expertisecentrum Euthanasie

De WNT is niet van toepassing op Expertisecentrum Euthanasie. De raad van toezicht van Expertisecentrum Euthanasie heeft besloten per 01-01-2022 vrijwillig de WNT te volgen. Het voor Expertisecentrum Euthanasie toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 146.000 het WNT-maximum op basis van de Regeling bezoldigingsmaxima topfunctionarissen zorg en jeugdhulp, de totaalscore is 8 en de klasse is II.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

bedragen x C 1		S.M.C. Kersten	
Funcțiegegevens²		Raad van Bestuur	
Aanvang ⁵ en einde functievervulling in 2022		01/01 -31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷		1	
Dienstbetrekking ^{2b}		Ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€		135.105,46
Beloningen betaalbaar op termijn	€		9.305,95
Subtotaal	€		144.411,41
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	€		146.000,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag ¹¹		N.v.t.	
Bezoldiging	€		144.411,41
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan ¹²		N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling ¹³		N.v.t.	
Gegevens 2021¹⁴			
bedragen x C 1		S.M.C. Kersten	
Funcțiegegevens²		Raad van Bestuur	
Aanvang en einde functievervulling in 2021		01/01 -31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷		1	
Dienstbetrekking ^{2b}		ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€		131.860,71
Beloningen betaalbaar op termijn	€		13.670,40
Subtotaal	€		145.531,11
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	€		141.000,00
Bezoldiging	€		145.531,11

1c. Toezichhoudende topfunctionarissen

bedragen x C 1		J.N. Schreuder		M.S.C. Mous		P.E. Sutorius		F.J.H. Don		E. Pans	
Funcțiegegevens²		Voorzitter		lid		Lid		Lid		Lid	
Aanvang en einde functievervulling in 2022		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -25/08	
Bezoldiging											
Bezoldiging ³	€		1.974,80	€	2.970,00	€	1.980,00	€	2.250,00	€	1.440,00
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ⁴	€		21.900,00	€	14.600,00	€	14.600,00	€	14.600,00	€	9.480,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag ⁵		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.	
Bezoldiging		1974,8		2970		1980		2250		1440	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan ⁶		N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling ⁷		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.	
Gegevens 2021											
bedragen x C 1		J.N. Schreuder		M.S.C. Mous		P.E. Sutorius		F.J.H. Don		E. Pans	
Funcțiegegevens²		Voorzitter		lid		Lid		Lid		Lid	
Aanvang en einde functievervulling in 2021		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -31/12		01/01 -31/12	
Bezoldiging											
Bezoldiging ³		0		0		0		0		0	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ⁴	€		21.150,00	€	14.100,00	€	14.100,00	€	14.100,00	€	14.100,00

2.10 VASTSTELLING EN GOEDKEURING

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

De raad van bestuur van Stichting Expertisecentrum Euthanasie heeft de jaarrekening 2022 opgemaakt en vastgesteld in de vergadering van 6 april 2023.

De raad van toezicht van de Stichting Expertisecentrum Euthanasie heeft de jaarrekening 2022 goedgekeurd in de vergadering van 6 april 2023.

Resultaatbestemming

Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatverdeling in paragraaf 5.1.2.

Gebeurtenissen na balansdatum

Ondertekening door bestuurders en toezichhouders

Raad van Bestuur:

S.M.C. Kerstens

Raad van Toezicht:

Voorzitter:
De heer dr. J.N. Schreuder

Lid:
Mevrouw M.S.C. Mous

Lid:
De heer dr. F.J.H. Don

Lid:
De heer drs. P.E. Sutorius

---

3 OVERIGE GEGEVENS

3.1 OVERIGE GEGEVENS

3.1.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is opgenomen op de volgende pagina.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de bestuurder en Raad van Toezicht van Stichting Expertisecentrum Euthanasie te Den Haag

A. Verklaring over de in het financieel verslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Expertisecentrum Euthanasie te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- naar ons oordeel geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Expertisecentrum Euthanasie op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de Regeling Openbare Jaarverantwoording WMG (RojW).
- voldoet de jaarrekening 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten aan de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT);

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de resultatenrekening over 2022;
3. het kasstroomoverzicht 2022; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Expertisecentrum Euthanasie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling Openbare Jaarverantwoording WMG is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling Openbare Jaarverantwoording WMG en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling Openbare Jaarverantwoording WMG.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Regeling Openbare Jaarverantwoording WMG en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de organisatie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het toezichthoudend orgaan onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Utrecht, 8 mei 2023

CROP - registeraccountants

Drs. D. Davelaar-Kemp RA CISA